

צד

כו [ו] אין לקדש שבת שחרית על יי"ש כח, ויותר טוב על פת ועל שכר. ולהבדיל על שכר ג"כ מותר במקום שאין יין כט, ואף בליל ש"ק כשאין לו יין יקדש על הפת ל.

[ו] שאלנו אם יש לקדש על יי"ש בשחרית שבת, אמר לא [שאינו משקה] ויותר טוב על הפת. ועל השכר יכול לקדש בשחרית אם חביב עליו ואם לא חביב עליו יקדש על הפת. ובלילה יקדש על הפת אם אין יין. ויכול להבדיל בשכר.

לא ולא אמר "שיר המעלות" קודם ברכת המזון, ולא הפזמון "צור משלו אכלנו" לב.

מקורות וביאורים

כז. רא"ל [מז]: שאלתי אם לקדש על יי"ש בשבת שחרית, והשיב שאין זה משקה. ויותר טוב לקדש על שכר אם חביב עליו, או על הפת אם אין שכר חביב עליו. ואם אין לו יין מותר להבדיל על השכר, ע"כ. וכן בשאלות [פז] מבואר דאין לקדש על שכר רק אם חביב עליו.

כח. המגן אברהם [סי' ערב סק"ז] כתב ונ"ל דאין מקדשין על יי"ש אא"כ במדינות שרוב שתית ההמון היא יי"ש בכל יום וכו' ועסי' רע"א סי"ג, ע"כ. וכוונתו ביאר המחצה"ש דצריך לשנות שיעור מלא לוגמיו וזה א"א ביי"ש. ובדברי רבינו מבואר שאין לקדש על יי"ש כיון דלא הוי משקה, והנה לעיל סי' פ' לענין דבר שטיבולו במשקה מבואר דיי"ש לא הוי זיעה בעלמא אלא דינו כמשקה, וכן להלן [סי' קנ] לענין חדש. וצריך לומר דכוונת רבינו דיי"ש חשיב כמים ולענין חמר מדינה צריך שיהא חשיבות משקה ולא רק מים כמבואר בשו"ע [סי' רצו, ב]. אבל הרבה פוסקים סוברים דאפשר לקדש על יי"ש, עי' במחצית השקל שהביא כן משו"ת נחלת שבעה [סי' לה] וכן כתב החיי אדם וכן הכריע המשנ"ב [סי' ערב סק"ל].

כט. כתב השו"ע [סי' רצו, ב] דמבדילין על שכר אם הוא חמר מדינה, וכוונת רבינו שזה רק במקום שאין יין, אבל לכתחילה יבדיל על יין ולא על חמר מדינה, כמבואר בראשונים, והו"ד במשנה ברורה [שם סק"ח].

ל. נחלקו הראשונים אם יכול לקדש על חמר מדינה והשו"ע [סי' ערב טז] הכריע כד' הרא"ש דבלילה יקדש על הפת ולא על חמר מדינה, ובבוקר טוב יותר לקדש על שכר שיברך עליו שהכל קודם ברכת המוציא, שאם יברך על הפת אינו ניכר הקידוש, ע"ש. וז"ש רבינו צור משלו.

כד' השו"ע דבלילה עדיף לקדש על הפת מעל חמר מדינה, ובקידוש היום עדיף לקדש על חמר מדינה מעל הפת ע"כ יקדש על שכר, ואם אין שכר חביב עליו אז יקדש על הפת. ולא על יי"ש דלא חשיב משקה כנ"ל.

לא. אור חדש [צא], שאלות [קל] לב. ולא אמר שיר המעלות וכו'. הטעם לזה שאין אומרים שיר המעלות בכדי להזכיר נחמת ציון ב"רצה" בברכת המזון, וגם אין אומר פזמון צור משלו, מפני שיוצא בו יד"ח ברכת המזון מדאורייתא. כן כתב אאמו"ר בשם ר' אשר זצוק"ל תלמיד רבינו בעהמ"ח ברכת ראש ושארית הברכה [אהלי חיים (נב) שיח אליהו (קל)]. והנה מנהג אמירת שיר המעלות בסעודה, מובא במגן אברהם [סי' א' סק"ה] בשם השל"ה שבחול אומרים על נהרות בבל ובשבת ויו"ט בשוב ה' את שיבת ציון, ע"ש. והטעם בזה כדי לזכור את חורבן בית המקדש. אבל רבינו לא נהג לומר מזמורים אלו, ובאהלי חיים הנ"ל כתב כדי להזכיר נחמת ציון ב"רצה" וצ"ב כוונתו. ובספר ארחות רבינו כתב טעם להנהגת רבינו שלא אמר "שיר המעלות" דס"ל דכשאומר "בשוב ה' את שיבת ציון" הוי זכרון החורבן והגלות ואין מזכירין בשבת ויו"ט כמו שאין אומרים על נהרות בבל. ולענין הפזמון "צור משלו" כתב שיוצא בזה יד"ח ברכת המזון דאורייתא, ובספר ארחות רבינו [ת"א] כתב שבעהמח"ס "קהלות יעקב" היה נוהג לומר צור משלו באמצע הסעודה, ואח"כ אוכל עוד כזית פת להתחייב בברכת המזון, וצור משלו לא הוי היסח הדעת משום שדעתו להמשיך לאכול אח"כ. ועי' עוד במילואים משנ"ת בענין הפזמון צור משלו.